

היכן מדברים 'לכודיש'?

Category: בראשית, נח

הדור המתקדם שהמציא את הלבינה איבד את רגישות לחיי האדם. לזכותו עמדו ערכי האחדות והרעות שיצרו קושי לפגוע בו. על דור הפלגה.

אידיש עברית וארמית במבטא ייקי

בשנת 1981 דיפלומט ישראלי טייל עם נכדיו בדרום גרמניה. לצורך לינת לילה הוא עצר בכפר בשם שופפלוך, שעה וחצי נסיעה מפרנקפורט. נכדתו אמרה "סבא אני צמאה אני רוצה מיס". הזקנה המארכת הקשיבה ומיד הביאה כוס מיס, ואז הנכד התלונן "סבא אני רעב, אני רוצה לחם", הזקנה שמעה והביאה כיכר לחם. כשהישראלי התעניין איך זה שהם מבינים עברית הם סיפרו לו ש"יש במקום דייאלקט שמערב מילים יזראליטים ויש הרבה מילים כאלה בכפר הזה".

התברר שבדרום גרמניה ובמיוחד במקום הזה גרו יהודים מאז המאה ה-15. האזור היה שייך לדוכס אטינגן והוא הסכים לתת להם כתב חסות שהתיר להם לעסוק אך ורק במסחר, כספים ובהמות בעיירה הסמוכה דונקלסביל, אבל היה אסור להם לגור באותה עיירה ואפילו לא להישאר שם אחרי החשיכה, מסיבה זו הם חיו בשופפלוך וצעדו יום יום לדונקלסביל. מכיוון שהיו צריכים לדבר זה עם זה ולשמור סודות, הם השתמשו הרבה בעברית וארמית, כי אידיש דומה מדי לגרמנית. אוצר המילים התמקד בעיקר בתחומי המסחר.

תושבי המקום שמעו את השפה המוזרה וחלקם גם עבדו אצל יהודים, וכך הם למדו אותה והחלו להשתמש בה. בימים הטובים שליש מתושבי המקום היו יהודים.

יהודים בינם לבין עצמם קראו לכנסיה "טומאה" ולכומר "גלח", והגויים שלא עמדו על המשמעות השלילית של המילים אימצו אותן והיו מספרים "שהגלח נכנס לטומאה".

השם של השפה היא "לכודיש" שיבוש של המילים "לשון קודש". את המספרים הם ספרו לפי אותיות ה-א"ב. במקום 3,2,1 "אולף, בייס, גימל". הולכים אל "הקוצב" קצב לקנות יו"ד בייס ביצים" 12 ביצים. מעשרים עד מאה הם סופרים בעברית עשרים, שלושים, ארבעים וכו'. בבית ספר המורה לימד את חודשי השנה "תשרי, חשוון, כסלו" ולכלב הם קוראים "כילף".

לבנק הם קוראים "מזומן" ובית העיריה "שופט". ויש גם מילים בארמית. לבית הארחה הם קוראים "יושפיז" מלשון אושפיזין, אורחים. "בהיימס" לבהמות וכו'. עד היום ישנם זקנים שגאים לדבר בשפה שהולכת ומשתכחת מהעולם, וכשהם רוצים לרכל באופן שזרים לא יבינו הם עוברים לדבר ב"לחודיש". ישנו מילון של השפה שכולל 400 מילים והחוקרים סבורים שכשהשתמשו בשפה בחיי היום יום, השפה היתה יותר עשירה.

הקהילה המקומית גאה בכך שבלייל הבדולח לא החריבו את הקהילה היהודית. למשל בית הקברות היהודי נשאר שלם עם כ-7000 קברים מסומנים שהמוקדם שבהם הוא משנת 1620, אבל בית הכנסת הועלה באש, ופלוגת הכבאים המקומית מיהרה לכבות את האש, לא מאהבת ישראל אלא מחשש שזה ישרוף את הבניינים של השכנים.

אלפיים שנות לשון הקודש

"לשון הקדש" היא שפה קדושה שכן זוהי שפת התורה. היא נקראת כך בגלל שכל כתבי הקודש נכתבו בשפה זו. גם לוחות הברית נכתבו בלשון הקודש, והקב"ה ברא את העולם בשפה הזו. משם מגיעה העברית של ימינו. במשך רוב ההיסטוריה של העם היהודי לשון הקודש הייתה השפה שבה למדו תורה והתפללו וכשדיברו בענייני קודש, לצד זה השתמשו בלשון חול כמו אידיש בגרמניה וברוב מדינות אירופה, או לאדינו בספרד ובמדינות נוספות.

באלפיים שנה הראשונות מאז שנברא העולם כולם דיברו בלשון הקודש, וכפי שאנו קוראים בפרשתנו פרשת נח "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" (נח יא, א), ואומר רש"י כי כולם דיברו "לשון הקדש", השפה שבה נברא העולם (רש"י בראשית ב, כג).

ואז אנו קוראים על כך שאנשים מתאחדים יחד בבבל כדי לבנות עיר, יתירה מזו, דור הפלגה היה "דור ההייטק", דור שיש לו המצאות חדשות. עד אז השתמשו באבנים כדי לבנות בתים, כדי לבנות בית מאבנים צריך לחצוב אותם מההר, ואז לסתת אותם ולהניח אותם אחת על השנייה, עבודת פרך.

דור הפלגה המציא את הלבנה. לוקחים עפר תיחות, מערבים במים, עושים מזה גוש, מייבשים אותו בשמש ושורפים באש והנה יש לך אבן לבניין. אז מניחים אותה אחת על השניה, מדביקים אותה בחימר ובונים בית. גם נשים ואפילו ילדים יכולים לעשות.

דור הפלגה הלכו והתקדמו ומאוד הצליחו. הם החליטו להתאחד ולבנות עיר ומגדל שראשו מגיע השמימה. כולם רצים לבקר בשנער, בעירק של ימינו, כולם רוצים לראות את "הקידמה" ששולטת במקום הזה, ובשנער לכולם יש עבודה, וכולם שותפים למעשי פלאים.

האחראים על המפעל הענק הזה הזמינו את אברהם אבינו לבוא ולראות את הפרויקט האדיר. מספר לנו המדרש שאברהם בא לבקר, וראה את המגדל שיש בו מדרגות במזרח ובמערב, אלו שהיו מעלים את הלבנים היו עולים מהצד המזרחי, ואלו שירדו היו יורדים מהצד המערבי, הכול תיקתק כמו שעון.

אבל אז הוא ראה משהו נורא: "אם נפל אדם ומת לא שמים את לבם עליו, ואם נפלה לבינה אחת, היו יושבים ובוכין ואומרים אוי לנו אימתי תעלה אחרת תחתיה". בני אדם נופלים מהפיגומים ומתים ולאף אחד לא איכפת, אבל אם לבינה נופלת הם יושבים שבעה. "אברהם

קילל אותם ואמר "בלע ה' פלג לשונם" (פרדר"א כ"ד).

אחרי המבול הקב"ה ציווה את נח ובניו בשבע מצות, מה שנקרא "שבע מצות בני נח", שבעיקרם זוהי אמונה בה', תפילה לה' ולדאוג ליישוב העולם.

מאחורי המפעל האדיר של דור הפלגה עמד הרצון להיות עצמאיים ולא להיות תלויים בהקב"ה. דור הפלגה רצו לחיות בלי קבלת עול מצות ולעשות מה שהם רוצים. וכשאינן יראת ה' לא פלא שמקדשים את הלבנה, עד שהיא הופכת להיות חשובה יותר מחיי אדם.

השפות שפיזרו

הבעיה הייתה שסוד ההצלחה שלהם היה "באחדות", הם היו מאוחדים, והקב"ה טבע בעולם את הטבע ש"אחדות מנצחת". מוסיף הרבי ואומר שהכוח שלהם הוא עד כדי כך שהם אפילו יכולים להילחם כביכול נגד רצונו של הקב"ה.

וזה מה שכתוב בפרשתנו: "ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם" ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות", ולכן הפתרון היחיד הוא "הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו" ומסביר רש"י "נבלבל את שפתם" זה שואל לבנה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוצע את מוחו" (נח יא, ו-ז).

כדי לעצור אותם הקב"ה בלבב את שפתם והם לא הצליחו להבין אחד את השני. הבלבול הזה גרם לכך שהם נפוצו על פני כל הארץ, הם נפרדו אחד מהשני והכל התבטל (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 166).

עד אז כל העולם דיבר בשפה אחת, בלשון הקודש, ומאז העולם התחלק לשפות רבות, שכולם היו מיוסדות על לשון הקודש. העבודה שלנו היום היא לעלות לקדושה את כל השפות הלועזיות ולעשות מהם לשון לענייני קודש. עושים את זה על ידי כך שמתרגמים דברי תורה לכל השפות ויהודים לומדים תורה בכל שפה שהם מכירים, וזהו התיקון לדור הפלגה.

יהי רצון שבקרוב נזכה לקיום היעוד "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכס אחד" (צפניה ג, ט), והיתה לה' המלוכה.